

Matula Gy. Oszkár

A folyók hátán érkezik a fény

Matula Gy. Oszkár

A folyók hátán érkezik a fény

ATHENAEUM

Copyright © Matula Gy. Oszkár, 2018

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Telefon: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 807 3

Felelős kiadó: Az Athenaeum Kiadó Kft. ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Szabó Tibor Benjámin
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: Földi Andrea
A borítótér Zákonyi Botond fotójának
felhasználásával készült.
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, 2018-ban
Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető: Erdős Tamás vezérigazgató
Telefon: 66/887-400

A Sziget

A nyiladozó értelem és az első emlék két ellentétes képből áll össze bennem. Az első a hétköznapokat jelentette egy bérház második emeletén, ahol akkor laktunk, szerencsére csak rövid ideig. A málló falakkal körülzárt udvaron két csenevész ecetfa esengett fény után, lombjaik fésűs, gyatra árnyéket vetettek az agyonkoptatott keramitkockás placra. A nyitott függőfolyosón száradni kitergetett fehérneműt lengetett a cűg, s a gyerekek le-fel futkostak, mint a gazdátlan csikók. A háziúr szerint ez egy „jobb ház” volt, a csend kötelező, a gatyák nyílt színi szárítása tilos. És mert egyiket sem tartották tiszteletben, a házmesterné örökké ordított.

Földi javakban aligha dúskált valaki ebben a házban, mi legalábbis nem. A szoba-konyhás lakásban kevés volt a bútor, de annál több a könyv, a játék, meg apám horgászbtojai. És volt egy öreg BMW motorkerékpárunk oldalkocsival, amiért az egész

Gyár utca minket irigyelt. Meg a Delfin. Azt is ócskán vettük, akkoriban nálunk minden ócska volt.

Az élet napos oldalát a vasárnapokkal mértem. Sokszor már szombat délután felpakoltuk az öreg járgányt, hogy kitörjünk a káposztaszagú gang nyomasztó világából. Húsz kilométerre a várostól, Szabolcson bérelt apám egy csöpp telket, amely egész a Körösig nyúlott. A bérleményben benne volt a két szilvafa termése és egy rossz kaliba használati joga is. Ez utóbbit anyám ügyes kezekkel lakhatóvá varázsolta, és némi nagyzással nyári laknak nevezte.

A Delfint egy védett öbölben tartottuk. A folyó nagyrészt sekély volt errefelé, nem is túl gyors, de aki ismerte a Körös szeszélyeit, nyílt vízen nem hagyott csónakot.

A későbbi nagy árvizek előtt más volt errefelé a táj. A szabolcsi oldalon sűrű bozót, éger és berkenye borította a partot. A vadkomló és a szederindák áthatolhatatlan szövevénye tiltó falként vette körül, ezt a partszakaszt elkerülték az orvhalászok. Pudvás fűzfák áztatták gyökérlábukat a vízben, águk ráborult a folyó tükrére, mint egy hatalmas sátor.

Keletre, Szabolcs és Telegd közt éleset kanyarodott a Körös, majd két ágra szakadt, hogy nyári nagy jókedvében körülölelje a Szigetet.

Szándékosan írtam nagybetűvel, és hogy mit je-

lentett számomra ez a félholdnyi földdarab, elég, ha annyit mondok: ha túl sokat rosszalkodtam hét közben, apám rendszerint azzal ijesztgetett: úrfi, baj lesz, úgy látom, vasárnap nem jössz a szigetre... Ettől mindég megszeppentem, bár nem volt rá példa, hogy a fenyegetést beváltotta volna. Mindég és mindenüvé magával cipelt, olyanok voltunk, mint a sziámi ikrek.

A szigeten alig volt bokor, de annál több vastag törzsű nyárfa, amelyeknek a levelei felül sötétzöldek és fényesek, alul ezüst-bolyhosak voltak. A legenyhébb szélben is finom, zenélő zizegessel repkedtek, mint az éjjeli pillék. A talajt vékony homokréteg fedte, amit tavaszi rohanásában hagyott emlékül a víz. Az apró szemcséjű fővény lágyan simult a talpunkhoz, s április végéig mindég átdöfte rajta zöld dárdáit a vadlilium.

Ha apadt a Körös, az országút felőli ág egyenes szakaszán sekély gázlók keletkeztek, amelyeket elárultak a tehéncsorda nyomai. Mi Szabolcs felől, csónakkal jártunk a szigetre, mert itt mély volt a víz. Ahol a legzöldebben virított a zsálya, ahol a legtöbb árnyéket vetették a fák, ott kötöttünk ki, ott vertünk tanyát. Anyám kedvtelésből festeggett, színeket kevert az ezerarcú tájhoz, mi meg apámmal horgásztunk. Ki-ki a maga örömeit kereste, azt hiszem, ilyen lehetett maga a Kánaán.

A főág lustán feküdt a két part közt, a víz bugyogva bújt be a padmalyba, ahol a harcsák tanyáztak. Erre mindenütt gödrös, egyenetlen volt a fenék, az áradások szeszélye hol kivájta, hol feltöltötte a medret. Korhadttuskók szunnyadtak a homokba zárva, amelyek közt védelmet leltek a halak.

A sziget alatt kapitális márnák fészkeltek, leginkább szőke, tört vízen lehetett megfogni őket, áradás előtt vagy után. Tiszta vízben csak hajnalban álltak kötélnek, akkor is csak az apraja. A három Körös igazi sporthala csakis a márna. A vén betyárok a Fekete- és Fehér-Körösben tanyáztak, de akadtak a Sebesben is. Egyszer láttam egy nyolckilós példányt, igaz, nem mi fogtuk, de apám ügyködésével került kantárra, és épp a szabolcsi ágon.

Rajtunk kívül volt még egy állandó vendég a szigeten, egy bogaras, különcködő öregúr. Közel két idényt horgászott le tőlünk alig pár méterre, de köszönésen túl nem ereszkedett le hozzánk. Eleinte meghökkentettek a szokásai, meg a szerelése, időbe telt, míg megszoktuk, kibírtuk röhögés nélkül.

Pepita golfnadrágban járt, mint régen a gigerlik. Vaskos, rövid lábszárára skót kockás fuszekli feszült, még nyáron is turistabakancsot hordott. Irdatlan hátzissákkal érkezett, amelyből elsőnek egy felfújható gumiszerkentyű került elő, meg egy vállfa. Komótosan lecihelődött, csak a térdig erő

klottgatyát hagyta magán. A holmikat katonásan összehajtogatta, berakott mindent a gumilavórba, s maga előtt tolva a cucchegyet, átlábalt a szigetre. A pedantéria csimborasszója ezután következett, gardróbját ráaggatta a vállfára, majd felakasztotta egy ágra. Akár otthon a szekrényben. Ez az attrakció mindent alkalommal menetrendszerű pontossággal megismétlődött, soha nem hagyott ki egyetlen mozzanatot sem. Két évig ugyanabban a zefíringben jött, ugyanazzal a nyakkendővel és sörtedíszes vadászkalappal. Hosszú vízi pályafutásom alatt Bancsik úr volt az egyedüli pecás ismerősöm, aki nyakkendősen ijesztgette a halakat.

A közelebbi ismeretségre az a bizonyos márna adott alkalmat, amelynél nagyobbat sem előtte, sem azóta nem láttam. Egy augusztusi vasárnap mi csak dél felé érkeztünk, öreg darálónk útközben lerobbant. A víz szőke volt, épp tisztult, a kis öböl körül már száradt a homok. Bancsik úr a szokott helyén kötött, smint mindég, most se vett tudomást rólunk. Igaz, mi se törődtünk vele, lótetűvel fenekeztünk a sodrás szélén, márnát, domolykót akasztgattunk.

Már délutánba hajlott az idő, mikor a szomszéd felől mozgás támadt. Az öreget ültő helyzetben lephette meg a hal, és olyan hirtelen, hogy nem volt ideje felkászálódni, bár az is lehet, hogy elszenderedett. Guggolva, feszes-mereven tartotta a

vastag bambuszbotot, a húr vészesen megfeszült, és valahogy úgy nézett ki a dolog, mint mikor gyökérbe akad a horog. A kép hamar változott, a húr meglazult, a spicc kiegyenesedett, de csak egy pillanatra. Mert utána valami láthatatlan erő felemelte Bancsik szomszédot a fűből, s a part mentén vonszolta maga után.

– Passz! – mondta apám. – Ha a hal eléri a vízbe dőlt nyárfát, onnan az Isten se szedi ki.

A hal pedig valóban arra tartott, s mivel a távolság túl kevés volt a fárasztáshoz, Bancsik úr zsákmánya bevette magát a gyökerek alá.

A kisöreg tanácstalanul bámult a vízbe. Tett ugyan néhány kísérletet a kiemelésre, de az eleve kilátástalannak látszott. A vezérszínór megnyúlt, pengett, akár a citerahúr. Az ág vagy gyökér, amelyre a hal feltekerődött, nem engedte a zsákmányt. Végül is apámban felülkerekedett a horgászszolidaritás, tempós léptekkel átballagott a szomszédhoz.

– Segíthetek? A víz mély, de a meder egyenletes. Leszámítva a gyökereket, jó húzás volt, szerintem megér egy lubickolást.

Bancsik úr előbb hallgatott, aztán megrázta bozontos üstökét.

– Sajnos ez kizárt, nem tudok úszni – legyintett lemondóan.

Jött, hogy röhögjek. Egy horgász, aki nem tud úszni! Engem először erre tanított meg apám, csak aztán adott a kezembe botot.

– Ha megengedi, majd én megpróbálom.

– Lekötelez...

Apám lerúgta magáról a csizmát, majd óvatosan lecsúszott a meredek parton. Mély lélegzetet vett, és lebukott a vízbe, akár a gyöngyhalászok.

Feszülten vártunk, a hal alapos munkát végezhetett odalent, apám kétszer is feljött levegőt szipantani, s csak harmadjára hozta fel a szökevényt. Az ámulattól elakadt a lélegzetem, de még a Bancsik úr is. A tömött, orsó alakú hal hatalmas erővel csapkodott, nem akart szárazra jönni.

– Sajnos az előke leszakadt, másképp nem bírtam kiszabadítani. Van haltartója?

Már nem emlékszem, mondott-e köszönetet az öreg. Apám kivergődött a partra, aztán faképnél hagytuk a szomszédot, mentünk halászlét főzni.

A történet ezzel még nem ért véget, s a folytatás felért egy kabaréval. Az öregúr kantárra fűzte a márnát, aztán elkezdett öltözködni. Váltig furcsállottam, hisz a túlpartra csak vízen át vitt az út, ahhoz viszont nem kellett bakancs. Kellett más-hoz. Bancsik úr glancba vágta magát, és megindult felénk udvariassági vizitbe! Azt hittem, hanyatt esek! Megállt mellettünk, derékből meghajolt,

mint egy tánctanár, s anyámnak régies gráciával kezét is csókolt a bemutatkozásnál.

– Bancsik Jónás, nyugalmazott kántortanító. Tartom szerencsémnek az ismerkedést. Engedjék meg, hogy felajánljam a hal felét.

Anyám szabadkozott, volt nekünk is elég. De ettől kezdve élénk társasági kapcsolatot tartottunk fura szigettársunkkal, mely csalicserére, rumkínálásra, meg egyéb apró szívességekre terjedt ki. Egyszer, amikor beteg voltam, meg is látogatott, és apám is felugrott hozzá egy alkalommal valami horgászkonnyvitkaságért.

– Özvegyember, nincs senkije – mondta, amikor hazajött. – Néha meg kéne hívjuk ebédre.

Nem került rá sor. Egy kemény tél után hirtelen jött a tavasz, február végén már olyan melegek jártak, hogy ingujjban ültünk a vízparton, s a hófoltok szemünk láttára olvadtak el egyetlen délelőtt. A márciusi szél felszikkasztotta a sarat, s a dülők fényes-feketén kacskaringóztak az üde zöld búzában. A tavasz első napjára még a kökény is kivirágzott.

Aztán derűre jött a ború, áprilisban az árvíz. Elragadta a szabolcsi kunyhót, eltűnt a Delfin, rom lett az öregmalomból. Hetekbe telt, míg a szigetre újra ki tudtunk menni.

Bancsik úr helyén zöldellt a zsálya, de Bancsik úr nem volt sehol.

– Vajon mi lehet vele? – tűnődött apám. – Este felnézek hozzá.

El is ment, s arra az estére mindmáig emlékezem. Amikor hazajött, hozta a Bancsik úr bambuszbotját.

– Meghalt a télen – mondta halkan. – Ezeket rád testálta.

Az örökség egyik darabja, amivel a márnát fogta, ma is megvan. Kiszolgált engem, és ezt nyúzták a fiúk is.

A nagy árvíz után a megcsúfolt falvak összefogtak, hatalmas erőgépek emeltek töltést mindkét oldalon, s ez teljesen átformálta a táj arculatát, a folyónak is új utat szabott. A szigetet körülölelő két ág egyikét eltorlaszolták, s ezzel a sziget megszűnt létezni, már csak egy része volt a partnak. Az új meder kiszélesedett, a víz folyása felgyorsult, de el is sekélyesedett. A sok márna, domolykó, paduc ki tudja, hová lett? Elmentek Bancsik úr után. A nagy nyárfákból is csak néhány maradt meg, a kiszáradt meder gömbölyűre kopott, időtlen kövei szomorúan fehérlenek a nyári verőfényben, mint megannyi koponya.

Meghalt a Sziget, valami elmúlt az életemből. Egy hang, egy szín, egy fénysugár. A szobámban van egy kép, egy kis akvarell, anyám festette régen, a szabolcsi nyarak egyikén.